

24/9 17

Stenkummet i Keckelaks och Kymmene
socknar.

Några iakttagelser sommaren 1917 av Ragnar Rosen.

Stenkamlen i Kymmene och Geckelaks socknar
 äro till öfvervägande flertal belägna inom ett
 bälte av någon kilometer avstånd från kusten.
 Endast tre kummel sägas vara belägna längre
 in i landet — kumlen på Punkkasin kalliat i
 Kolila, på Kiri hemmans mark ^{Kammusjärvi} och på Siko-
 vuori i Skogley. Möjligt, ja nästan troligt är
 att det förutnämnda under bronsåldern legat
 rätt nära en vik eller sjö.

Under mina förder har jag huvudsakligen
 använt som vägledning förteckningen på kum-
 melgravar i "Bronsåldern i Nyland".

Börjande österifrån borde det första kumlet
 ha anträffats å Puotsaari (Bötö) rakt söder
 om Häntlehs gård, 13 km från Trebräks hamn.
 Träts öfriga förfrågningar bland både äldre
 och yngre personer på ön var det mig omöj-
 ligt att komma till klart besked om det

påstadda kumlets luge. En halvusen gosse förde mig visserligen till en betydande stenanshopning, på en bergsluttning. Dock kan denna endast vara en naturbildning, icke något kummel, därpå tyder avsaknaden av bestämd form, massan av småsten samt framförallt den väldiga utsträckningen.

Samtidigt fick jag senare kännedom om att bankdirektör W. Lundqvist för något år sedan under jakt på sydvästsiden av ön påträffat något som han antager kunde vara gravkummel. Spötkar H. Federley på Mäntleås har även lovat till Nationalmuseet insända uppgifter därom, ifall han i nästkommande höst kommer att besöka platsen. För befolkningen är kumlet som sagt okänt.

Svårt är också att bestämt uttala sig om förutämningarna i Kolsila (Puotily) Blomqvist i Kymmin bibliskuntalokomus talar

om kummel "här och var" i Kolsila. Därjämte förligger han dit lämningarna av grundstenarna till Kerkelaks' sockenkyrka. Tydligt åsytas med vardera ytterlandet samma plats, Punkkasin kalligt öster om byn. Dock tror jag mig icke ha funnit rester av mer än ett kummel. Visserligen visas ett ställe, benämnt Pitäjänkivet, av någorlunda kvadratisk form ($12 \times 9 \times 10,5 \times 10$ m.), men stenarna ligga delvis i väldsam ordning vitt omkring och äro dessutom väldiga block av över dubbel manshöjd ställovis. Trostigen betecknar platsen därför en ändmorän. På sydsidan av berget finnes återigen en längre rad kummelliknande bildningar. Utan att naturligtvis direkt kunna förneka möjligheten av kummel, vill jag dock påpeka: 1° att någon bestämd form ej kan påvisas och 2° att "kummen" nästan h. o. h. löpa in i varandra, påminnande närmast

om rullstensvaller.

Återstår så det sista, det till stor del förstörda kumlet å västsluttningen av Punkka-si å bonden Kalle Läätis mark. I. har därifrån tagit sten såväl för en riiebyggnad som delvis för ett stengårde i närheten. Numera återstår blott centralstenen, kantstenarna (delvis) ävensom några andra.

Utgående från kanten längst nere i bildens högra hörn, har jag betecknat kumlets sidor med bokstäverna a, b, c, d, e, f och g. Uppmätta, visa dessa följande storlekar:
 $a = 3 \text{ m}$, $b = 3 \text{ m}$, $c = 1,5 \text{ m}$, $d = 1,5 \text{ m}$, $e = 3 \text{ m}$,
 $f = 2,2 \text{ m}$, $g = 1,5 \text{ m}$. Kumlet förefaller sålunda att ha varit ∇ -kantigt. Här till bör emellertid bemärkas, att kanten g alls ej numera är markerad av några stenar, varför där kan ha funnits två och kumlet sålunda haft åtta sidor. Sin största längd, omkr. 6 m. har kumlet i riktningen B-C, sin största bredd från S mot N, d. v. s. något över 4 m. Central-

5.

Stenen är orubbad. Myllan invid är starkt be-
mängd med koh.

I kumets sydvästra hörn utgår tvänne
parallella stenrader, $1/2$ m från varandra. Tve-
en längd ca omkr. 3 m. Närmast förefaller detta
som en ingång till kumlet, "niinkun rappu
kirkkoo jonnaa", menade Läät. Föreställnin-
gen om platsen som ett hedniskt offerställe sy-
nes vara djupt rotad bland befolkningen.
Enl. Läät hade kumlet ursprungligen varit
av manshöjd.

Kumlet å "Tälli mark i Salmenkylä" (Ström-
by) har jag denna sommar iske kunnat besö-
ka.

Tal beträffar det föregående kumlet å
Pikovuori i Metsäkylä (Pikoby), så ligger det-
ta i en fullkomligt ödemark. Gårns berget är långt
sluttande och därigenom ganska vidsträckt.
Må det därför förstås mig, om jag denna gång

-Trots nog så kunnig väpvisare - icke lyckades anträffa ifrågasvarande hummel.

I Summa förefinnes å en höjd på Erik Suorllis mark vid Fäskärri en hummeliknande bildning. Nu anse det hela för en naturbildning är absolut omöjligt, likaså för lek av barn. Storleken är ringa: Största diametern är knappt 2 m. Ickeså höjden är rätt obetydlig. Stenarna äro emellertid tydligt lagda i punkel i någon bestämd avsikt. Dessutom kan iakttagas, att slutningen i om humlet är belagd med mindre stenar. Myllan förefaller att vara bemängd med kol.

I Neuvolloma by finnes tvänne olika platser där hummel visas. Jag ärystar här Leppalainiemi byväst om byn vid Neuvollomavikens strand ävensom ön Kuttinki (Kutti, Kuttinni, Kuttinje) i Skärgården

utanför.

Kumlen på Kuuttinki ligger på en plats på öns högsta berg med vidsträckt, härlig utsikt, ca 20 m över havsytan. För några år sedan hade emellertid Lavansaari-bor här kastat sten för sina jalor och därvid totalt förstört kumlen.

Troligt är, att Kuuttinki ursprungligen funnits såväl rullstensvallar som verkliga kummel. För förekomsten av kummel, flera till antalet, tala^{del} de skarpt markerade kantén, som på ett par ställen kunna skönjas, dels fiskarhustrun Lindholms yttrande, att före Lavansaari-borans ankomst på toppen fanns bildningar "niin ihmeen säännöllisiä" över vilka hon alltid förvånats. Hur många dessa kummel varit, kunde kumlen L. ej vidare påminna sig, ett par, tre åtminstone.

Kumlet ä Lappalaismiemmi, ungefär $\frac{3}{4}$ km från byn ligger på en bergsklutning med

riktning mot öster. Berget bildar här ett brant stup, ungefär 2 m. djupt, för att sedan småningsom sluttar nedåt mot stranden. Invid detta stup är kumlet beläget. Från den lägre slutningen har kumlet byggts upp ända till den övre randen.

Kumlet är icke rundt utan följer klippbranten åt, men är likväl bredast på mitten. Mått längs den yttre kanten är kumlet omkr. 12, längs den inre omkr. 7 m. Största bredden är likaså omkr. 7 m. På det hela taget är kumlet nästan oört. Endast allra närmast klippväggen har någon otydlig ungdom delvis tagit bort stenarna så att klippväggen nu åter är blottad ungefär 75 cm nedåt. Sannolikt synes icke ha skett.

På slutningen ovanför nyssnämnda kummet finnas tvänne andra stenanropningar, tydligen härrörande från samma tid. Hurvida de kunna betraktas som kum-

med vet jag icke. Tor ännu vara kummel liksom stena-
narna i mitt tycke utför gäst. Därför är
höjden obetydlig. Osannolikt förefaller åter an-
tagandet ännu de skulle ha blivit uppröjda.

Den större figuren rakat ovanför kummet
är c:a 4 m lång och ungefär lika bred samt
har på sidan en utskjutande rad stenas.
Den mindre ^{en} är i det närmaste rund, ligger
något nordligare.

Tyvärr har den kartskiss, som jag upp-
gjorde på platsen, på något obegripligt sätt
gätt förklarad, varför jag i år nödgas inkrän-
ka mig till dessa antydningar och hän-
visa till de otydliga bilderna från stället.
Beträffande befolkningens berättelser om Lappala-
niemi - se Blomquist K. K!

Intressantast i arkeologiskt ^{under mina färder} hänseende
vår otvivelaktigt Kaarniemi (Kämnäs), belä-
gen i Kymmene sockens stral invid sockengrän-

sen mot Keshelaks.

Stenkullen i Rymmene är alla beläggna inom ett ganska begränsat område, nämligen i de två granbyarna Sunila och Kaarniemi. Enda undantaget härifrån är det ena kumlet i Marinkylä några km norr om Kaarniemi. När kullen i Sunila och Marinkylä redan behandlats av maj. Europaes i en uppsats i Kötisenta 1910, har jag uteslutande sysslat med kullen i Kaarniemi, men därvid icke ens medkunnit alla.

Vare då genast sagt, att kullen i Kaarniemi alla äro koncentrerade i den syd^{västra}~~östra~~liga, ganska bergiga delen av byns område, nämligen åt V. och Ö från Lundbergs nybygge vid Höyterin polja.

Strax invid gården på de lägsta slutningarna av Höyterinonori ligger det största kumlet, av mig betecknat som N:1. Diametern S-N är 12, diametern V-O 11,5, SO-NV 10,4 m lång. Sidokanterna äro, börjande från den först-

nämnda diameters västra slutpunkt och sedan
 åt ^{höger} väster, ungefär följande mått: $a=4,4$,
 $b=2,3$, $c=4,2$, $d=3,95$, $e=2,65$, $f=2,5$, $g=4,1$, $h=$
 9 m. ^{923 m.} Längdlag bör emellertid märkas, att det-
 ta kummel är rätt illa medfaret, så att
 ställvis kanterna blivit så rubbade, att de
 icke med säkerhet kunna uppmätas. Färdigt
 är detta fallet med d , e , f och den oppor-
tionerligt långa kanten h . Kumlet i sitt nu-
 varande skadade skick är ännu över mans-
 höjd.

Kumlen nr:is 2 och 3 äro belägna några
 tiotal meter högre upp på berget i västlig rikt-
 ning. Om nr:2 berättade bonden Sundberg, att
 å orten gäto många olika berättelser om kum-
 len och deras uppkomst. Tränet stod historien
 om att "munhit" hade byggt dem som försvars-
 verk, då de slagits sinsemellan. I en del av kum-
 len hade de sedan begravat sina fallna kamrater.
 Den andra versionen - som synes, starkt påverkad
 av nyare tidens kungshaper - hade velat förklara

kumlen som lämningar från istiden. Den tredje hade velat förklara dem som stöd för signalmasten under krig, den fjärde och sista hade stannat inför ett ogenomdränjligt "Nescio". En av Sundbergs äldre samtida hade därför för 25 à 30 år sedan i brinnande vetgirighet börjat bända upp kumlet N:2 för att få se vad som gömdes därinne. Men antingen var kumlet var för stort och djupt eller uthålligheten för liten eller också båda i förening, alltså lyckades han lämna sitt arbete på hälft efter att ha grävt sig ned nära en meter. Detta kummel har också det sin största diameter i V-O riktning nämligen 9 m. Riktningen N-S ger endast 6,6 m.

Kumlet N:3 ligger 6 m från N:2 i riktningen N-NV-OSO. Det är nästan fullkomligt oskadat. Kanterna äro också tydligare än å det förra. Diametern V-O är 9 m, N-S 7,6 m lång. Formen är i det närmaste rund. Börjande som vanligt från V-O-diameters västra begynnelsepunkt äro sidorna $a=3,6$, $b=3$, $c=1,5$, $d=2,3$, $e=5$,

$f=3$, $g=3$ m. långa. Från w utgår mot N en rad stenar, ungefär 2 m. lång.

Från klyfterinsphoja något längre söderut reser sig ett annat berg med långsträckt och sidor. Utsikten mot havet är numera till största delen skymd genom den uppväxande skogen. På par hundra meter från stranden ligga här tvänne kummlar, vardera synnerligen väl bibehållna, samt dessutom två stensättningar.

Längst åt V ligger kumlet $N=4$, enligt mitt förmenande det intressantaste i gruppen. Formen är oval. Diametern $N-S$ är 6, $V-O$ 4 m. Från hörnet längst i N utgår en rad stenar, 4 till antalet i riktning mot V , till en längd av 3,4 m. Hela västra sidan av kumlet är belagd med småsten, påminnande om den liknande bildningen å Steinskyon i Sibbo. Bredast är denna "gefplasterten Boden" vid den nyrannamnda stensadens yttersta spets. På detta ställe går den ut i riktning mot NV i nästan rektangulär form, men förfinnes som

lagt på hela västsidan av humlet, Churn på andra ställen mer otydligt.

Humlet N:5 något mer åt SO är utpräglat rundat, åvackantigt. Diametern K-O är 8,15, N-S 8,3 m. långa. Kanterna äro åtta, nämligen: a=3,2 m, b=3 m, c=4,5 m, d=2 m, e=1,5 m, f=3,3 m, g=3 m och h=2,4 m. Humlet är över manshöjd och synnerligen väl bibehållet. Från sidokanten b i riktning mot SSO är marken belagd med sten på en längd av c:a 3 m. Strax invid finnes en liten sänka, på andra sidan därom en stensättning av avlångt rundad form med dimensionerna 6 x 3 m. En likartad stensättning finnes NO om humlet N:5, omkr. 4 m. därför och omkr. 9 m. från den förutnämnda stensättningen. Formen är densamma, längd och bredd något större. Som förstörda hummel kunna dessa båda bildningar nog icke betraktas, ty marken inuti är alldeles bar. De nägra stenor, som ligga på ena sidan i N:6, ha endast tjänat till att fylla en renna i berg. Sundberg förmodade dem

möjliga vara gjorda av vallpojkar. Käremot tala dock flere omständigheter: 1. Stenarna äro jämförelsevis stora, särskilt i 4, varför det skulle ha varit halvvuxna pojkar betydlig möda att samla dem tillhopa; 2. Stenarna äro icke tagna från kumlet N:5. Detta skulle i såfall detta i betydlig mån belävit pulvert, vilket det alls icke är; 3. Sten finnes alls icke uppe på bergsplatån, där kumlen och stensätningarna äro belägna, utan förat i skogen nedanför, närmast vid ett stenröse strax invid klippbranten (på kartan vid R.). Att halvvuxna pojkar, utan egentligt ändamål, skulle gjort sig ett arbete, som redan för fullvuxna vore rätt mödosamt, är h. o. h. omöjligt. Dessutom anser jag täpet i förhållande till kumlet N:5 vara så plannat-sigt, att stensätningarna och kumlen måste ha relation med varandra.

I Kaarniemi finnes utom de här ovan behandlade stensätningarna tre, troligen ännu flere kumlar. Under mitt besök där de

sommar hann och kunde jag liksom icke besöka ifrågasvarande ställen. Liksom hoppas jag nästa år kunna fullgöra vad sålunda under mysspriflutna sommar ^{blivit} försummat.

Lantligt hoppas jag livligt, att någon vederbörligen bemyndigad forskare inom något så när överskådlig framtid skulle komma och undersöka ifrågasvarande hummel närmare. Plantan synes mig särskilt lockande i följd av de fabriks humlen som äro koncentrerade inom det ganska begränsade området Sunila-södra Kaarniemi, ävensom att allt ännu-tills vidare åtminstone - är i så väl bevarat skick.

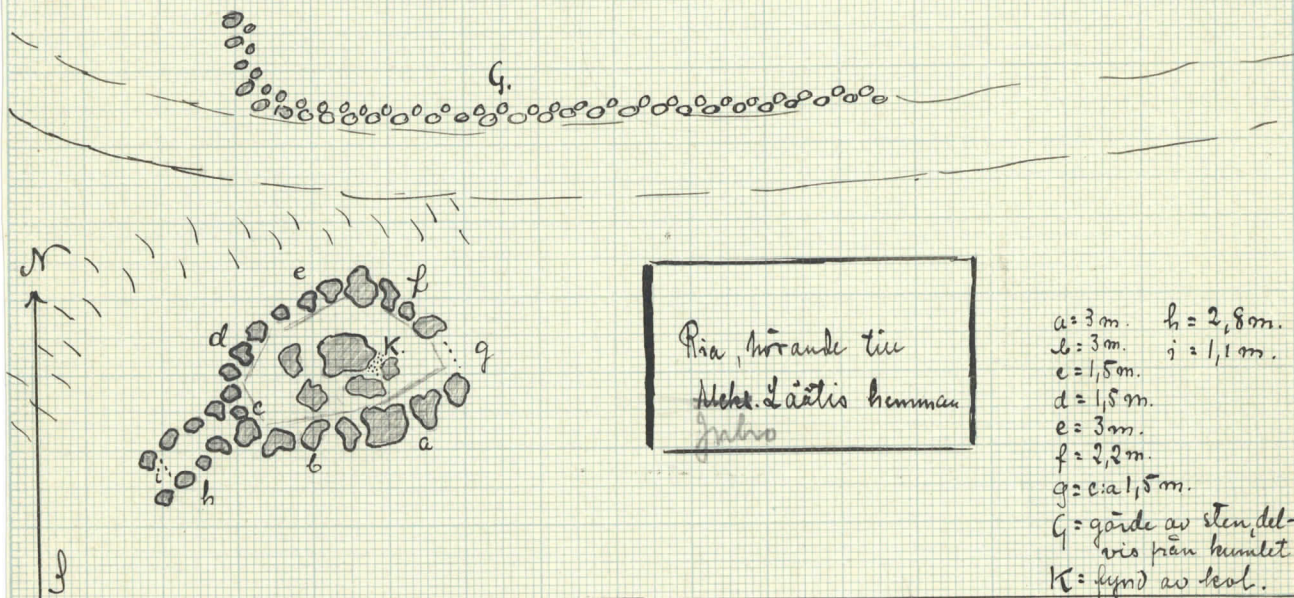
H. fors 24.9.1917.

Ragnar Rosén.

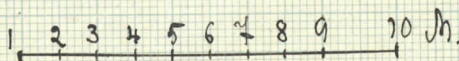
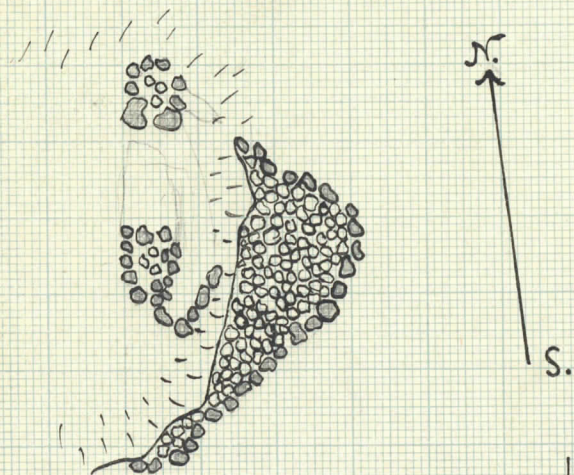
Rättelse:

Sid. 13 uppe på sidan bör uppgiften om "en stentråd, 2 m. lång" ändras därhän, att den utgår från humlet N:2, icke från N:3. Längden är icke heller 2, utan i det närmaste 3 m.

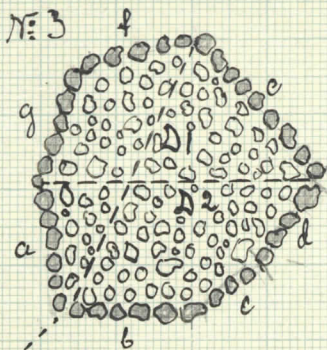
Punkkasimkalliot, Kalsila, Vehkalahti.

Lappalaisniemi, Kewattoma,
Vehkalahti.

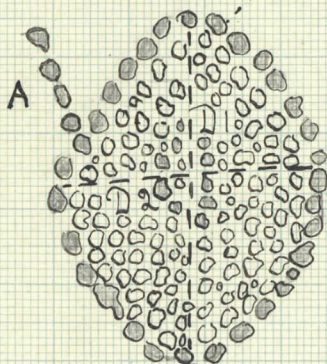
Kaarniemi
Kymmene.

Höyterivuori N:o 2 och 3
I västlig riktning högre
upp på berget, c:a 100-125
m. fr. N:o 1.

N:o 2

c: a 6 m.

N:o 3 a = 3,6 m

b = 3 m.

c = 1,5 m.

d = 2,3 m. Kanten e

e + x 9 = 5 m. tydlig, möj.

f = 3 m. ligen två.

g = 3 m

D1 = 4 m.

D2 = 7,6 m.

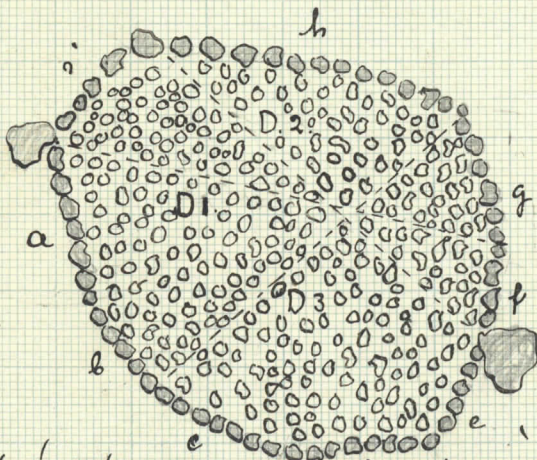
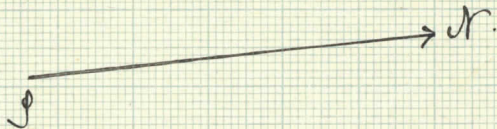
N:o 2 D1 = c:a 9 m.

D2 = 6,6 m.

A = 3 m.

Kanten tydliga.

Höyterivuori N:o 1.

a = 4,4 m. D1 = 12 m.

b = 2,3 m. D2 = 11,5 m.

c = 4,2 m. D3 = 10,4 m.

d = 3,95 m.

e = 2,65 m.

f = 2,5 m.

g = 4,1 m.

h = 9 m.

i = 3 m.

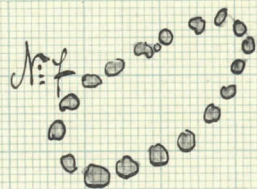
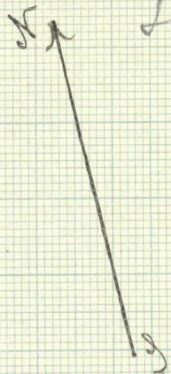
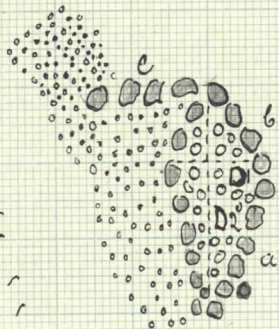
Kaarniami, Kymmene.

Läyterivuori N:ri 4, 5 (6 och 7).

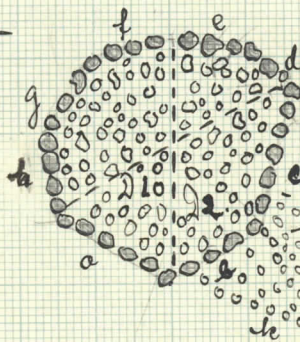
Savits

Suomaki eleupolyja.

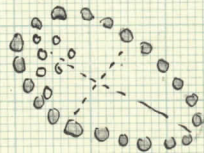
N: 4

N: 5

N: 6

N: 4

a = 3,25 m.

b = 2,97 m.

c = 3,4 m.

D1 = 6 m.

D2 = 4 m.

utauför smärsten

N: 5

a = 3,2 m.

b = 3 m.

c = 4,5 m.

d = 2 m.

e = 1,5 m.

f = 3,3 m.

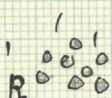
g = 3 m.

h = 2,4 m.

D1 = 8,15 m.

D2 = 8,3 m. h = 3 m.

R = stenösa
medanom besdranten.

N: 6 ej kummet.

Längd: 6 m.

Bredd: 3 m.

N: 7 ej kummet.

Längd: över 6 m.

Bredd: 3 m.

Stranden är bel. näppt hundatal m. i

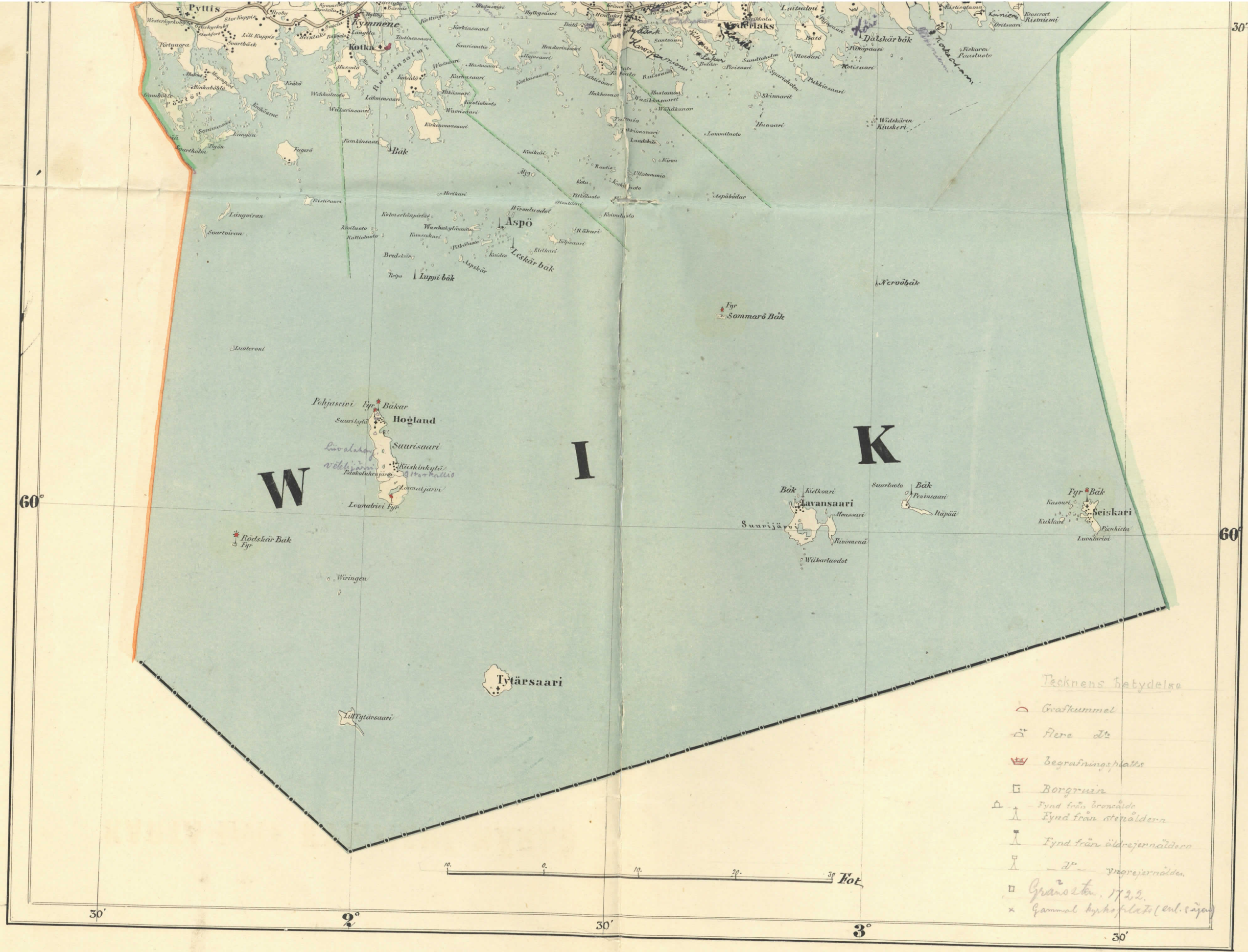
S. O.

KARTA ÖFVER KYMMENE HÄRAD

Silvius

Fyr
Sommarö Bäck

W

I

K

Tecknens betydelse

- Graskummel
- Flere d:2
- Begravningsplats
- Borgruin
- Fynd från bronsålder
- Fynd från stenåldern
- Fynd från äldrejernalden
- Fynd från yngrejernalden
- Gränssten, 1722.
- Gammal biskopsplats (enl. säga)

30' 31' 32' 33' Fot

30'

31'

32'

33'

30'

30'

60'